

**СУСПІЛЬНИЙ ДІАЛОГ ЯК УМОВА ФОРМУВАННЯ
ДЕМОКРАТИЧНОГО ТА ГУМАННОГО СОЦІАЛЬНОГО КЛІМАТУ
В БАГАТОНАЦІОНАЛЬНІЙ ДЕРЖАВІ**

Олександр Іванов

У статті розглядаються проблеми полікультурної взаємодії багатонаціональної спільноти як обов'язкової умови для формування демократичного та гуманного соціального клімату в сучасній Україні. Пропонується забезпечити цілісність і паритетний розвиток державної, національної, мовної свідомості.

Ключові слова: *суспільний діалог, багатонаціональна спільнота, полікультурна взаємодія, українська державність.*

**ОБЩЕСТВЕННЫЙ ДИАЛОГ КАК УСЛОВИЕ ФОРМИРОВАНИЯ
ДЕМОКРАТИЧЕСКОГО И ГУМАННОГО СОЦИАЛЬНОГО КЛИМАТА
В МНОГОНАЦИОНАЛЬНОМ ГОСУДАРСТВЕ**

Александр Иванов

В статье рассматриваются проблемы поликультурного взаимодействия многонационального сообщества как обязательного условия для формирования демократического и гуманного социального климата в современной Украине. Предлагается обеспечить целостность и паритетное развитие государственного, национального, языкового сознания.

Ключевые слова: *общественный диалог, многонациональное сообщество, поликультурное взаимодействие, украинская государственность.*

**PUBLIC DIALOGUE AS A CONDITION OF FORMATION
OF DEMOCRATIC AND HUMANE SOCIAL CLIMATE
IN A MULTINATIONAL STATE**

Alexander Ivanov

The article deals with the problems of policultural interaction of multinational community as an obligatory condition for the formation of democratic and humane social climate in modern Ukraine. The integrity and parity of development of the state, national and linguistic consciousness is proposed to be provided.

Key words: *social dialogue, multinational community, policultural interaction, Ukrainian statehood.*

Сучасна Україна як багатонаціональна держава прагне до вирішення проблем взаємодії в процесі суспільного діалогу різних етнокультурних груп, що є потужним стимулом для формування демократичного та гуманного соціального клімату. Очевидно, що полікультурне (мультикультурне) взаємозбагачення – об'єктивна й обов'язкова умова співіснування багатонаціональної спільноти на шляху задоволення культурно-освітніх запитів представників різних етнічних соціумів. Неповага провідних етносів до права на національну самоідентифікацію інших етносів, як правило, веде до непередбачуваних за наслідками міжнаціональних конфліктів [2].

Суспільний розвиток України історично відбувався під знаком культурно-освітньої дискримінації і гноблення національної гідності з боку держав-поневолювачів, зокрема Росії. Саме радянський лад рішуче й ефективно проводив заходи з придушення української мови і культури в Східній Україні та досяг таких руйнівних наслідків, що були недосяжними для попередніх поколінь імперської влади.

Вивчаючи питання розвитку української національної духовності, треба пам'ятати, що становлення культури, освіти, естетичної думки в Україні проходило у складні часи для української державності, наполегливої боротьби народу за незалежність. Саме культурно-мистецькі надбання дали змогу Україні заявити про себе незмирущими духовними цінностями. Становлення національної свідомості проходило в умовах колоніальної залежності від Росії, Австрії, Польщі. Це випробувало на міць відданість народу національній ідеї, виховувало стійких борців за українську державність, однак шкодило розвитку української освіти і культури, нівечило долі видатних представників нації. Та все ж мистецькі здобутки, народна

творчість, культурний та освітній рівні викликали повагу і подив країн із вищим рівнем демократії.

Українська національна духовність розвивалась у руслі світового культурного процесу, убираючи й українізуючи різноманітні культурні течії південної групи східних слов'ян. Територіально центром творення української культури стала лісостепова зона, що займала частину Галичини, Волинь та Середнє Придніпров'я. Дослідження підтверджують, що Київська Русь була знаною в Європі як центр слов'янської культури й освіти.

Визначними культурними діячами свого часу були: Г. Сковорода, М. Березовський, П. Гулак-Артемівський і ще ціла плеяда високоосвічених гуманітаріїв, які сприяли піднесенню культури та освіти не тільки в Україні, а й у сусідніх слов'янських країнах. На світанку становлення російської академії наук серед 20 академіків 13 були українцями, випускниками Києво-Могилянської академії. У 1775 році з 10 членів Священного Синоду 9 вищих церковних ієрархів – українці. На жаль, українське походження видатних особистостей у минулому та й сьогодні зневажливо замовчується, губиться під політичними та ідеологічними нашаруваннями.

Концепція національного виховання, схвалена Всеукраїнською педагогічною радою працівників освіти 30 червня 1994 року, виступала за «деідеологізацію», «усунення монопольного панування однієї ідеологічної доктрини над усіма іншими формами свідомості». Ця установка є актуальною донині [3].

Утвердження української державності невіддільно пов'язане з відродженням національної самосвідомості. У цьому історичному процесі визначальна роль належить українській культурі.

«Культура і суверенітет – речі

невіддільні, – ще у 1990 році писав Олесь Гончар головному редакторові журналу «Соціалістична культура». – Тільки в їх органічній єдності буде можливим повноцінний духовний розвиток народу, досяжним стане його моральне вдосконалення» [1].

Але втілення в життя програм із відродження національної свідомості досі ще далеке від завершення і зазнає значних труднощів, а то й опору. Політика русифікації досягла апогею, коли в часи Брежнєва було проголошене утворення « нової історичної спільноти, радянського народу ». Догмою стали тези про « інтернаціональну культуру », « єдину мову міжнародного спілкування » тощо. У радянські часи найбільш стійкі борці за національну ідею (В. Стус, Л. Лук'яненко, В. Марченко та ін.) зазнавали утисків і репресій як « українські буржуазні націоналісти ». Тільки незаперечне визнання і підтримка ідеології комуністичної партії та лояльність до влади надавали право українцям на інтелектуальну діяльність, просування кар'єрними щаблями, життєвий успіх.

Імперська ідеологія, що насаджувалась упродовж багатьох десятиліть, ще досі ставиться до національного з позицій меншовартості й не зустрічає гідної відповіді, особливо в південних і східних областях України.

На думку Ореста Ткаченка, « ... українське національне (тобто українськомовне) суспільство в Східній Україні по-старому залишається неповним соціально... Отже, українство у великих містах Східної України по-старому залишається загнаним у вузьке мовно-національне « гетто », залишаючися фактично на правах найупослідженішої національної « меншини » [4].

Цілком природним є прагнення якнайшвидше утвердити в незалежній Україні право титульної нації на самовизначення. Але ця проблема

виявилася складнішою, ніж це здавалось у перші роки формування самостійності держави. Виявилось, що законодавчі документи, нормативні акти і палкі заклики до національного відродження в різновекторному суспільстві були оцінені тільки як заява про наміри, а не довготермінова програма виважених і конкретних дій.

Сьогодні не вистачає взаємної відповідності між українською елітою, що нині активно формується, та українською національною культурою. Треба ще пройти непростий еволюційний шлях, щоб нова українська еліта стала державно зрілою, а україномовна культура етнічних українців перетворилася на культуру всього українського суспільства. На часі – формування цілісного національного культурного простору, що буде запорукою національної безпеки держави і стійкого суспільного розвитку сильної України.

У стрункій системі *державна свідомість – національна свідомість – мовна свідомість* – досі не вистачає цілісності й паритетного розвитку кожного з компонентів. А відтак, ще не зміцнів стрижень української нації, ще не сформовано монолітну єдність суспільства на засадах української державності.

Прикладом планомірної, наполегливої, копіткої роботи з утвердження міжнародного порозуміння може бути робота Ради національних товариств Миколаївської області, з якою тісно співпрацює Миколаївська філія КНУКіМ.

« Ми ставимо за мету те, щоб цінності слов'янської культури отримали визнання в сучасному світі та сприяли взаєморозумінню в суспільстві й єдності народів України », – каже голова Ради національних товариств Миколаївської області, заслужений працівник культури України М. Д. Каймаразов.

Форми і зміст роботи:

- Всеукраїнський фестиваль національних культур південного регіону України «Дружба» – традиційне щорічне свято народів Миколаївщини й України, започатковане 1995 р. За цей час фестиваль став акцією, що об'єднує людей навколо таких понять, як: взаєморозуміння і взаємоповага, толерантне ставлення до представників іншої культури, віросповідання, національності.
- Обласний фестиваль слов'янських народів, започаткований 2003 р., мета якого – піднесення ідеї братерства слов'янських народів на більш високий рівень розуміння.
- Широке відзначення Міжнародного дня рідної мови. У рамках цього заходу відбувається конкурс творів «Мова кожного народу – неповторна і своя». За результатами конкурсів вийшли друком три випуски кращих літературних творів та альманах «Мова рідна, слово рідне».
- Науково-практичні конференції: 2001 р. – «Національні меншини Миколаївської області: історія і сучасність»; 2002 р. – молодіжна студентська конференція «Причини етнічних конфліктів та засоби їх запобігання»; 2003 р. – науково-практична конференція (спільно з Миколаївським інститутом післядипломної педагогічної освіти) «Громадські культурні

та національно-культурні товариства: партнерство, творчі зв'язки у вивченні художньої культури»; 2008 р. – «Українська мова і національні меншини» тощо.

- Вийшла у світ книга «Миколаївщина багатонаціональна: з історії етнічних спільнот регіону», що містить ґрунтовні дослідження історії та сучасного життя народів Миколаївської області.

Наведені приклади (їх перелік можна продовжити) з діяльності Ради національних товариств Миколаївської області дають підстави стверджувати, що ініціативи громадських організацій відіграють важливу роль у формуванні суспільної злагоди [5].

Висновки.

1. Полікультурне (мультикультурне) взаємозбагачення – об'єктивна й обов'язкова умова співіснування багатонаціональної спільноти.

2. Історичні особливості становлення і розвитку української національної духовності потребують подальшого наукового обґрунтування.

3. Із метою формування монолітної єдності суспільства на засадах української державності необхідно забезпечити цілісність і паритетний розвиток кожного з компонентів у системі: *державна свідомість – національна свідомість – мовна свідомість*.

4. Ширше використовувати вплив громадських організацій для утвердження суспільної злагоди в багатонаціональній спільноті.

Література

1. Гончар Олесь. Культура і суверенітет / Олесь Гончар // Культура і життя. – 2009. – № 13. – С. 4.
2. Джуринский А. Н. Воспитание в многонациональной школе / А. Н. Джуринский. – М.: Просвещение, 2007. – 96 с.
3. Концепція національного виховання // Початкова школа. – 1995. – № 2. – С. 48.
4. Ткаченко О. Український мовно-національний розвиток / О. Ткаченко //

Світогляд. – 2008. – № 2 (10). – С. 17.

5. Українська мова і національні меншини // Збірник доповідей науково-практичної конференції. – Миколаїв: Атол, 192 с.